

5. Степенко, С. Соціальна держава: теоретико-методологічні основи дослідження / С. Степенко // Право України : Юрид. журн. — 2014. — № 2. — С. 252-261.

Ключові слова: соціальна держава, соціальний захист, соціальна справедливість, ідея державності, концепція.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

**Фарік Юлія Юріївна,
Хижняк Дар'я Сергіївна**

студентки 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНІ (ОСНОВНІ) ПРАВА ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

З проголошенням незалежності Україна вступила на шлях демократичних перетворень, формування соціальної та правової держави. Одним з головних ціннісних орієнтирів у вирішенні цих проблем є права і свободи людини і громадянина. За Основним Законом України саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України) [1]. Питання конституційних прав, свобод і обов'язків громадян продовжує перебувати на сторінках праць цілого ряду відомих в Україні науковців, зокрема таких як, Ж. М. Богословська, В. В. Головченко, С. В. Кальченко, М. І. Козюбра, А. М. Колодій, В. В. Кравченко, М. І. Мельник, О. І. Остапенко, А. Ю. Олійник, О. В. Ф. Погорілко, П. М. Рабінович, М. І. Сірий та інші.

Конституційні (основні) права громадян — це гарантовані Конституцією та державою вид і міра можливої поведінки людини і громадянина у суспільстві та державі з метою задоволення своїх життєво важливих матеріальних і духовних інтересів, закріплених у Конституції та інших нормативно-правових актах. Конституційні свободи людини і громадянина — це їх спроможність діяти відповідно до своїх інтересів і мети, можливість власного, незалежного вибору того чи іншого рішення. Це встановлена і гарантована законом сфера автономії громадянина по відношенню до держави, державної влади і інших громадян. Конституційні права і свободи — це її невід'ємні можливості, які належать особі від народження, є основою правового статусу,

закріплені в конституції держави і мають найвищий юридичний захист [3, с. 30].

Торкаючись питання становлення та закріплення правового регулювання конституційних прав громадян, слід відмітити, що починаються вони з 10 грудня 1948 р., а саме з прийняття Загальної декларації прав людини, якою встановлено основні принципи державних відносин, запровадження провідними країнами Європи нових конституцій і дотримання прав. В інтересах забезпечення захисту принципів справедливості 4 листопада 1950 р. було прийнято Конвенцію про захист прав і основних свобод людини, що більш відома як Європейська конвенція з прав людини. Ця конвенція проголосила важливі права і свободи для всіх людей, що живуть у державах — учасниках Ради Європи, наприклад, такі, як право на життя (стаття 2); право на свободу і особисту недоторканність (стаття 5); право на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8); право на свободу думки, совісті й віросповідання (стаття 9); право на свободу виявлення своїх поглядів (стаття 10) [4, с. 38]. Вперше у світі зазначена Конвенція гарантувала захист прав і основних свобод Європейським судом з прав людини. Правам, свободам і обов'язкам людини й громадянина присвячені статті 21–68 розділу II Конституції України [1]. Розміщення цього розділу після розділу «Загальні засади» перед розділами про органи державної влади підкреслює його важливість і нове співвідношення людини й держави, що встановлюється статтею 3 Конституції України: людина визнається найвищою соціальною цінністю, а її права і свободи визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Конституційні (основні) права, свободи й обов'язки людини і громадянина мають певні юридичні особливості: виникають не на основі загальних правовідносин, а безпосередньо з правовідносин, передбачених конституцією; виражають насамперед і безпосередньо відносини громадянина й держави; не припиняються й не виникають раз у раз, а діють постійно; їх зміст і обсяг для всіх громадян однакові; їх реальність забезпечується не так індивідуальними зусиллями окремого громадянина, як державним і суспільним ладом [4, с. 40].

Закріплені в Конституції України права, свободи й обов'язки людини та громадянина, їх широта, реальність, гарантованість відтворюють не тільки фактичний і юридичний статус особи в суспільстві, а й суть демократії, що існує у країні, соціальні можливості, закладені безпосередньо в суспільному ладі.

До конституційних (основних) прав і свобод людини та громадянина належать громадянські (особисті), політичні, соціально-економічні, культурно-духовні тощо.

Громадянські (особисті) права і свободи людини та громадянина становлять основу правового статусу; вони закріплені в найбільшій кількості статей Конституції України. До них належать права на життя, свободу і особисту недоторканність; недоторканність житла; охорону

приватного життя; таємність листування й телефонних розмов, поштових, телеграфних та інших повідомлень; захист приватного життя особи; користування рідною мовою, а також свобода пересування й вибору місця проживання, свобода совісті та ін. (статті 27-35 Конституції України) [1].

Політичні права пов'язані з наявністю громадянства України й на відміну від громадянських (особистих) прав, адресованих Конституцією України «кожному», належать тільки громадянам. Реалізація цих прав дає змогу громадянам брати участь у політичному житті суспільства, управлінні державою (статті 36, 38-40) [1]. До політичних належить право брати участь в управлінні справами держави (як безпосередньо, так і через представників). Також до них належать також право на об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав та свобод і задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів тощо [2, с. 534].

Соціально-економічні права і свободи є основою всіх інших прав і свобод. Вони стосуються таких важливих сфер життя, як власність, трудові відносини, здоров'я, відпочинок, і сприяють забезпеченню матеріальних, духовних, фізичних та інших соціально значущих потреб й інтересів особи. У статтях 13, 14, 41, 42 Конституції України розглядаються економічні права і свободи, у статтях 43-49 – соціальні [1]. Їх реальність робить державу соціальною, що забезпечує належний рівень життя людини, її вільний розвиток.

До самостійних конституційних прав і свобод людини й громадянина в системі прав і свобод належать культурно-духовні. За змістом це суб'єктивні права людини в культурній (духовній, ідеологічній) сфері, певні можливості доступу до духовних здобутків свого народу й людства загалом, їх засвоєння, використання, а також до участі в їх подальшому розвитку. До культурних прав і свобод належать права на освіту, свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, на результати своєї інтелектуальної і творчої діяльності (статті 53, 54 Конституції України) [1].

Отже, питання конституційних прав громадян не втрачає своєї актуальності. Суспільство зацікавлено в захищеності прав і свобод людини та громадянина, а також в їх обмеженні. Адже Конституція України проголошує життя і здоров'я людини, її честь та гідність, недоторканність та безпеку найвищою соціальною цінністю. Гарантованість прав та свобод людини визнано змістом та спрямованістю діяльності держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (в ред. 30.09.2016 р.) // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Ішук С. Конституційно-правове забезпечення взаємодії громадянського суспільства та держави в Україні / С. Ішук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2017. – № 865. – С. 531-537.
3. Скрипнюк О. В. Проблеми вдосконалення основ конституційного ладу України: досвід і перспективи / О. В. Скрипнюк // Конституційна Асамблея: політико-правові аспекти діяльності. Інформаційний бюлетень. – 2012. – № 6. – С. 29–37.
4. Халюк С. О. Поняття та структура конституційної системи захисту прав людини та громадянина в Україні / С. О. Халюк // Митна справа. – 2013. – № 4(2.2). – С. 37-43.

Ключові слова: конституційні (основні) права, громадянин, права і свободи, Конституція України.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кулі-Іванченко К. К.

Хоружа Вероніка Валентинівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СОМАТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЇХ ЗАКРІПЛЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

XXI століття характеризується досить усталеним поглядом на типологізацію прав людини. В її основу покладено теорію поділу прав людини, розробленою Карелом Васаком, яка базується на генераційному підході, тобто поділу на покоління. Так, перше покоління прав становлять громадянські та політичні права, друге покоління – соціальні права, третє покоління прав людини – колективні права [1, с. 160].

В сучасній правничій науці все частіше постає питання щодо існування нового покоління прав, виникнення яких викликано реаліями сьогодення – глобальною інформатизацією, досягненнями науки, техніки, медицини, генетики тощо.

Так, Ю. А. Дмитрієв до четвертого покоління прав відносить технології та інформаційні права [2, с. 125], Г.Б. Романовський – право на евтаназію та самогубство, тобто право на смерть [3, с. 233], А.Б. Венгеров – право на ядерну безпеку, мир, космос, екологічні, інформаційні права тощо [4, с. 307].

Досить розповсюдженим у науці є віднесення до четвертого покоління таких прав людини: право на зміну статі, на клонування, на смерть (евтаназія та самогубство), вживання наркотиків та психотроп-